Daniele Macris Ph D University of Messina, full professor of Ancient Greek and Latin in Lyceum "Maurolico", Messina (Messina, Sicily, Italy)

РУССКИЕ И ГРЕКИ В МЕССЕННЕ В 1800-1801

Περίληψη τουάρθρου ”Ρώσσοι και Έλληνες στη Μεσσήνα το 1800-1801”

РУССКИЕ И ГРЕКИ В МЕССЕННЕ В 1800-1801 ΡΩΣΣΟΙΚΑΙΕΛΛΗΝΕΣΣΤΗΜΕΣΣΗΝΑΤΟ 1800-1801 RUSSIANS AND GREEK SINMESSENNAIN 1800-1801

Περίληψητουάρθρου ”ΡωσσοικαιΕλληνεςστηΜεσσήνατο 1800-1801”

Πρόκειταιγιασξεδόνάγνωστογεγονόςπουαφοράτη νΕλληνικήΚοινότηταΜεσσήναςκαιτορώσσικοστό λο, πουβρισκότανστηΜεσόγειοκατάτηδιάρκειατω νΝαπολεόντειωνπολέμων. ΗΡωσσίαπαρουσιάζεται ωςεγγυήτριακαιπροστάτριατωνΟρθοδόξωνκαιστηδ υτικήΜεσόγειο, μεπολύέντονηδιπλωματικήδράση. Τογεγονόςεξελιχσσεταιαπότις 18-4-1800 ωςτις 20-1-1801 καιέχειωςπρωταγωνιστέςτονπ. 108 ЯЗЫК И ИДЕНТИЧНОСТЬ ΝεόφυτοΚυριακίδη, τοναρχιεπίσκοποΓκαρράσι, τουςναυάρχουςΠρουστόσκικαιΔιετόβιτζ. Λέξειςκλειδιά: Μεσσήνα., Ρωσσία, Ν. Κυριακίδης, Προυστόσκι, Διετόβιτζ, Γκαρράσι. Резюме Это почти неизвестный факт, касающийся греческой общины Мессины и русского флота, который был в Средиземном море во время наполеоновских войн. Россия выступает в качестве гаранта и защитника православных в западном Средиземноморье с очень интенсивной дипломатической активностью. Мероприятие проходит с 18-4-1800 по 20-1-1801 и представляет главных героев. Ключевые слова: Мессина, Россия, Н. Кириакидис, Прустовский, Диетовиц, Гаррасси. Summary It is an almost unknown fact concerning the Greek Messina Community and the Russian fleet that was in the Mediterranean during the Napoleonic wars. Russia appears as the guarantor and protector of the Orthodox in the western Mediterranean, with very intense diplomatic activity. The event takes place from

18-4-1800 to 20-1-1801 and features protagonists Fr. Keywords: Messina., Russia, N. Kyriakidis, Proustoski, Dietovitz, Garrassi.

Θέμα της παρούσης έρευνας είναι οι συνέπειες και τα αποτελέσματα της συνθήκης του Κιουτσούκ Καιναρτζή στη Μεσόγειο και συγκεκριμένα στο σημαντικό λιμάνι της Μεσσήνας της Σικελίας όπου υπήρχε και υπάρχει μια μικρή αλλά και δραστήρια 109 Daniele Macris РУССКИЕ И ГРЕКИ В МЕССЕННЕ... και σπουδαία ελληνική Κοινότητα. (1)Η Μεσσήνα ιδρύθηκε από Χαλκιδείς αποίκους με όνομα Ζάγκλη περίπου στις 730 π. Χ. σε καίριο σημείο μεταφοράς και περάσματος από την ανατολική ως τη δυτική Μεσόγειο, ένα θαλάσσιο σταυροδρόμι που είναι βασικό για τον έλεγχο των εμπορικών διαδρομών.Στα 490-485 άλλαξε ονομασία σε Μεσσάνα(δωριστί), αφού εγκαταστάθηκαν μαζικά άποικοι από τη Μεσσήνη της Πελοποννήσου. Από τους διαπρέποντες Μεσσηνίους στην αρχαιότητα υπενθυμίζουμε τον Δικαίαρχο και τον Ευήμερο, φιλοσόφους και διανοούμενους μεγάλης εμβέλειας. (2)Το Μεσαίωνα η πόλη υπέστη κατοχή από τους Αραβες, ενώ ο πληθυσμός ήταν σε μεγάλο ποσο στό ελληνικό και ελληνόφωνος. Σταδιακά, όμως, οι αναλογίες άλλαξαν και οι Ελληνες έγιναν μειονοτικοί αν και με σημαντικό κοινωνικό ρόλο. Για αυτό το λόγο οι διανοούμενοι βρήκαν σημαντικό κέντρο ελληνικού πολιτισμού στην ελληνόρυθμη μονή του Σωτήρος, όπου οι καλόγεροι αντιγράφεις αντέγραψαν τους κώδικες από τον Ι' ως τον 1Η' αιώνα. Σημειωτέον ότι η μονή αυτή είναι έδρα ελληνόρυθμου αρχιμανδρίτη, που ελέγχει περίπου 70 ελληνόρυθμα μοναστήρια στη Σικελία και Καλαβρία (3) Δεδομένης της σημασίας του λιμανιού και του εμπορίου για και από την Ανατολή , η παρουσία των Ελλήνων δεν ήταν καθόλου ευκαταφρόνητη ούτε στα νεότερα χρόνια.Συνεχιζόμενα κύματα μετανάστευσης αππό την Ελλάδα παρατηρούνταν από το 1400, ενώ ξάπλωνε η τουρκική εισβολή στα Βαλκάνια. Παρατηρητέα η δράση του φιλολόγου και δασκάλου του Γένους Κωνσταντίνου Λάσκαρη(1434- 1501), που δίδαξε Ελληνικά και άσκησε έντονη φιλολογική δραστηριότητα στην πόλη από το 1465 ως το 1501 και δημοσίευσε το πρώτο έντυπο ελληνικό βιβλίο το 1476 στο Μιλάνο. (4) Ακόμα στο ΙΕ' αιώγα οι ελληνικέςίελληνόρυθμες και ορθόδοξες) εκκλησίες στο κέντρο της πόλης ήταν πάνω από τριάντα . Αλλο μεγάλο κύμα μεταναστών έγινε κατά τα χρόνια 1532-1533 , ενώ ζούσε ο πανεπιστήμονας Φραγκίσκος Μαυρόλυκος(1494-1575). (5)Ο Ελληνισμός της πόλης θα μπορούσε να διακριθεί σε ντόπιο και ” λεβαντίνο”, δηλαδή σε Ελληνες που συνέχιζαν τη ντόπια παράδοση και τους άλλους που σταδιακά επιπροστέθηκαν και έσμιξαν με τους ντόπιους. (6) 110 ЯЗЫК И ИДЕНТИЧНОСТЬ Υστερα από τον ισπανο-γαλλικό πόλεμο του 1674-1678, που έληξε με την πλήρη ταπείνωση της πόλης, που είχε επανασταθεί κατά των Ισπανών, η ροή Ελλήνων εμπόρων από την Ελλάδα και κυρίως από τα Επτάνησα

και την Ηπειρο αυξάνεται από το 1743, κατόπιν διαταγής του Βασιλιά Καρόλου Γ', που προσκαλούσε εμπόρους και έδινε διευκολύνσεις και προνόμια στους που επέλεγαν να ζήσουν στο Βασίλειο των δύο Σικελιών. (7)συγχρόνως παρατηρείται σφοδρό ενδιαφέρον της ρωσικής διπλωματίας για τη Σικελία και, συγ κεκριμένα, για τη Μεσσήνα. το πιο σημαντικό λιμάνι της.Το 1698 περιοδεύουν τη Μεγαλόνησο οι απεσταλμένοι του τσάρου Πέτρου Α' , κομήτες Μπορίς Σερεμέτεβ και Πιότρ Τολστόι.(8) Οι νέοαφιχθέντες, συγκριτικά με τους παλιότερους αποίκους, είχαν πιο ψηλή εθνική συνείδηση και δεν είχαν διάθεση για θρησκευτική αφομοίωση, η οποία προχωρούσε σταδιακά μετά την σύνοδο του Τρέντου και αυξανόταν όλο και περισσότερο το τέλος του ΙΖ' αιώνα.Παρατηρείται μια δυνατή αύξηση των αφίξεων από την Ελλάδα μετά το λοιμό του 1743, που άφησε πίσω του αρκετά θύματα. (9) Ετσι και οι παπάδες της ενορίας του Αγ. Νικολάου των Ελλήνων παύουν να είναι ντόπιοι μακρινής ελληνικής καταγωγής και αρχίζουν να είναι Ελληνες ορθόδοξοι. Αναπόφευκτα η κατάσταση οδηγεί σε σύγκρουση με την καθολική ιεραρχία. Σε αυτό το χρονικό διάστημα γίνεται φοβερός σεισμός στις 5 Φεβρουάριου του 1783, που καταστρέφει όλη την κάτω Καλαβρία και την πόλη της Μεσσήνας. (10) Η εκλλησία του Αγ. Νικολάου των Ελλήνων υφίσταται ζημιές και επανορθώνεται χάρη της γενναιοδωρίας των πιστών αλλά και χάρη της ευεργεσίας και της θετικής διάθεσης της κυβέρνησης του Βασιλείου των Δύο Σικελιών, με το βασιλικό διάταγμα της 5ης Σεπτεμβρίου 1784, που συνιστούσε και προύταξε ενισχυτικά μέτρα για τους Ανατολικούς Χριστιανούς που ζούσαν στηην πόλη της Μεσσήνας. (11) Ηταν από το 1753 εφημέριος της ενορίας ο π. Πέτρος Στεφανόπουλος, ενώ ο π. Ανδρέας Κράλης λειτουργούσε την ενοριβα της Αγ. Μαρίνας.Από το Δεκέμβρη του 1788 ήταν εφημέριος της ενορίας του Αγ. Νικολάου των Ελλήνων ο π. Νεόφυτος Κυριακίδης, που ζούσε στη Μεσσήνα ως το 1817. (12) 111 Daniele Macris РУССКИЕ И ГРЕКИ В МЕССЕННЕ... Το γεγονός που θα παρουσιάσουμε για να φανεί η σημασία της δράσης της Ρωσίας στο πλευρό των Ελλήνων της Μεσσήνας γίνηκε κατά τη διάρκεια των Ναπολεόντειων πολέμων στη Μεσόγειο- το χειμώνα 1799-1800 ο ρωσικός στόλος μετείχε στις εμπόλεμες επιχειρήσεις στη Μεσόγειο κατά των γαλλικών στόλων που τελούσαν υπό το Βοναπάρτη. Την Μεγάλη Παρασκευή 18 Απριλίου 1800 τα πληρώματα των πλοίων ” Αγ. Νικολάου”, ναυαρχίδας υπό του ναυάρχου Προυστόσκι, και ” Αγ. Συμεώνος και Αννας ", υπό του αντιναυάρχου Διετόβιτζ, με 600 ναύτες παρουσιάστηκαν στην πλατεία του Αγ. Ιωάννου των Ιεροσολύμων και παρότρυναν τον π. Νεόφυτο να προχωρήσει στην πομπή του Επιταφίου, με απτά τα κεριά , κατά τις 7 μμ, και όλοι τους διέσχισαν το κέντρο της πόλης και πέρασαν και από το καθολικό αρχιεπισκοπείο, χωρίς την άδεια του αρχιεπισκόπου Γκαρράσι. (13) Αμεση η αντίδραση του καθολικού αξιωματούχου, που πρώτα κάλεσε τον π. Νεόφυτο να παρουσιαστεί, ενώ αυτός αρνήθηκε, επικαλούμενος το διάταγμα του 1784, στο

άρθρο 10. Επομένως ο κ. Γκαρράσι τράπηκε προς την κυβέρνηση της Νάπολης, που απεκρίνετο θετικά στις 18-11- 1800, με επίσημο γράμμα του Πρίγκιπα του Καρίνι, εσταλμένο από το Παλέρμο. (14) Φαίνεται ότι υπήρχε σφοδρή αντίδραση της ρωσικής διπλωματίας στη Νάπολη, αν στις 20-1-1801 ο υπουργός ναύαρχος Ακτον ανακαλεί όσα εγράφησαν από τον πρίγκιπα του Καρίνι και διατάσσει επανειλημμένος την άδεια και τη χρήση της εκκλησίας του Αγ. Νικολάου στους Ελληνες Ορθοδόξους, όπως ήταν προβλεπόμενο από τα άρθρα 4, 5 και 10 του διατάγματος του 1784.(15) Οι ντόπιοι ιστοριοδίφες Gallokαι Schiroαφήνουν αιχμές για επέμβαση της ρωσικής διπλωματίας στο πλευρό των Ελλήνων Ορθοδόξων και ορίζουν στο 1800 την αρχή του λεγομένου σχίσματος της Μεσσήνας, που θα διαρκέσει ως το 1842, όταν ο ναός ετούτος θα δοθεί μετά βίας στους Αλβανούς Ουνίτες ως το 1878.(16)

ΣΗΜΕΙΏΣΕΙΣ Βακαλόπουλος Α. , Νεα Ελληνική Ιστορία, Θεσσαλονίκη 1998, σ. 134-135’ G. Korinthios, LaUniversitasGraecorumdiMessinanel ‘700 e ‘800.inEllinikaMinymata 4(2001), pp. 60-86’ D. Macris, NotesullechieseortodosseediritogrecoaMessina,inD. Macris-C. Micalizzi(a cura di), San Nicola nelValdemonetramemoria e devozione, Messina 2011. pp. 111-121· AA. VV. Immagine e scrittura. Presenzagreca a Messina dal Medioevoall‘etamoderna, Palermo 2013. G. Vallet, Rhegion et Zancle. Histoire, commerce et civilisation des cites du Detroit de Messine, Paris 1958; b. Gentili-A. Pinzone(acura di), Messina e Reggio nell’antichita: storia, societa, cultura, Messina 2002. M. B. Foti, Il Monastero del SS. Salvatore in lingua Phari, Messina 1989 Martinez Manzano T., Konstantinos Laskaris. Humanist, Philologe, Lehrer, Kopist, Hamburg 1994, Ead. Konstantino Laskaris. Semblanza de un humanistabizantino, Madrid 1998’ D. Macris, Costantino Lascaris, in Immagine e scrittura,2013 , pp. 251-253 R. Moscheo, Francesco Maurolico(l494-1575) umanista e scienziato. Un “greco” illustre di Sicilia in Immagine e scrittura, op. cit., pp. 255- 263‘ Β. Μάργαρη, ΜεγάλοιΝεοέλληνες,Αθήνα 1982, σσ. 109- 112 · Π. θεοχάρη, ΦραγκίσκοςΜαυρόλυκος, πρόδρομοςτουNewtonκαιτουKepler,Αθήνα 1978 C. Cigni. Le chiesegreche di Messina. Ricerche di topografia e toponomastica, in Immagine e scrittura, op. cit, pp. 281-316’ G. G. Mellusi, La chiesa greca di Messina e nelValdemone(secoli XIIXVI). Giurisdizione e controversie, in Immagine e scrittura,2013 , pp. 265-280. G. Korinthios 2001, pp. 62-65’ G. Talalay, La Sicilia deiRussi, Palermo-Mosca 2015, pp. 17- 18· F. Irrera. Viaggiatoristranieri a Messina nelsecolodellarivoluzioneantispagnola, in Pagnocco 13(2008), pp. 4-7. 113 Daniele Macris РУССКИЕ И ГРЕКИ В МЕССЕННЕ... F. Irrera 2008 G. Korinthios 2001, pp. 62-64; C. Cigni, Le proprietaimmobiliaridellacomunitagreca a Messina nel XVII secolo, in Immagine e

scrittura 2013, pp.317-332 . A. Placanica, ilfilosofo e la catastrofe. Un terremotonelSettecento, Torino 1985’ G. A. Noto, Messina 1908,SoveriaMannelli 2008. pp. 73-75, 121-129. G. Korinthios 2001, p. 65 e 84 n. 21. Id. La nazionegreca di Messina in Immagine e scrittura2013, pp. 333-358 D. Macris 2011, p. 416 C. D. Gallo, Annalidellastoria di Messina, Messina 1877, pp. 5-6 G. Korinthios 2001, p. 66 V. Schiro, Sulla origine ed elevazione a parrocchianelritogrecocattolicodella chiesa di S. NicolodeiGreci in Messina, Messina 1863, pp. 67-70 G. Korinthios 2013· A. G. Noto. La comunitagreca di Messina nel “lungoOttocento”: il“ doratocrepuscolo” di unaplurisecolarepresenza, in Immagine e scrittura, 2013, pp. 359-359-387